

Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor

Utgångspunkter

- för Svenska kyrkans arbete på universitet och högskolor

Universitetskyrkan

Målsättning

”Var uthålliga i bönen, vaka och be under tacksägelse. Be då också för att Gud öppnar en dörr för ordet så att jag kan predika hemligheten med Kristus och göra den känd och tala som jag bör. Visa klokhet i umgänget med de utomstående och ta väl vara på tiden. Lägg alltid era ord väl och ge dem sälta; ni måste veta hur ni skall svara var och en.”

(Kol 4:2-6)

Studietiden som en period av identitetssökande, utveckling och fördjupning är en utmaning för kyrkan. Här finner vi hela spektra av människans åldrar och livsbetingelser och det måste också prägla uppdraget i dess form och språk. Med stor ödmjukhet och respekt är vi sända att vara kyrka i högskolemiljön. Universitetskyrkans uppdrag är att möta den enskilda människans behov och sökande. Universitetskyrkan ska erbjuda mötesplatser där det finns rum för andliga frågor och möjlighet att utforska tro och spiritualitet. Att vara en profetisk röst in mot vetenskap och forskning förutsätter kunskap och kompetens. Universitetskyrkans medarbetare behöver därför rustas väl för att möta de utmaningar som miljön ger.

Universitetskyrkan befinner sig ofta i, vad som kan kallas för, ett gränsland. Detta kan vara vid gränsen för det som traditionellt är kyrkans uppdrag, vid gränsen för det som är framtidens frågor samt vid den gräns där nya möten, intryck och förändring äger rum. Ett universitet är en universell plats och dess uppgift är att bidra till människors förändring. Det innebär också att vidga vyer och bidra till förståelse för människors olikhet och särart. Mötet med annan tro och livsåskådning är en del av att befinna sig i detta universella gränsland. Där ska också finnas utrymme för oss alla att existera sida vid sida och ansikte mot ansikte.

Inledning

Universitet och högskolor i Sverige utgör utbildningssammanhang för 363 000 studenter på grund- och avancerad nivå, varav närmare 50 000 studenter inom ramen för olika utbytesprogram (Rapport HSV 2012:10R). Utbildningen sker på 47 lärosäten på 29 orter. Antalet studenter har under den senaste tioårsperioden stadigt ökat men senaste året märks en minskning. År 2011 var det första året med studieavgifter i svensk högskola i modern tid. Inför höstterminen infördes anmälnings- och studieavgifter för studenter från länder utanför det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och Schweiz som inte deltar i utbytesprogram. Det ledde till att antalet sökande till internationella kurser och program minskade kraftigt. Även antalet svenska sökande utan tidigare högskolestudier var något lägre än föregående år, men fortfarande högt i ett historiskt perspektiv. Trots färre sökande blev det lite svårare att komma in på högskolan. Minskningen beror på att lärosätena dragit ned på utbildningsvolymen för att anpassa den till framtida ekonomiska förutsättningar. Efter att antagningsreglerna ändrats har en förnyring skett och en allt större andel studenter kommer nu direkt från gymnasiet. Men gruppen studenter består också av äldre som gör en nyorientering i livet och väljer en ny yrkesinriktning. Många väljer att flytta till en annan ort för att bedriva studier och livsinriktningen ändras så på fler än ett sätt.

Tidigare Högskoleverket (lades ned 31 december 2012) har genom åren kontinuerligt genomfört undersökningar av studentpopulationen i syfte att öka kunskaperna om dagens studenter och deras livssituation. Dessa visar att gruppen studenter är allt annat än homogen. Här finns stora skillnader i ålder, bakgrund, social situation och förutsättningar för att studera. Trots dessa skillnader råder en stor samstämmighet kring värdet av att studera. Utöver att studierna ger kunskaper och övning inför det framtida yrkeslivet ser man studietiden som viktig för den personliga utvecklingen. Studierna ger nya perspektiv och ett kritiskt förhållningssätt. Självförtroendet blir bättre och den sociala träningen resulterar i att man får kontakt med nya grupper av människor. Unga människor upplever också tiden som student som en period av livet då man blir vuxen och tvingas ta ansvar för sig själv. För andra präglas studietiden av frihet och frigörelse, som ett led i en förändring och utveckling som ska leda fram till ett mer givande och intressant liv. De möjligheter som studietiden ger av öppenhet, inspiration, lust, stimulans och fördjupning är sådant som man vill bevara och utveckla även efter det att studierna är avslutade.

Svenska kyrkan har, tillsammans med frikyrkorna, sedan mer än femtio år tagit ansvar för att vara en aktiv part i universitetsmiljön. Detta dokument är med sina utgångspunkter för Svenska kyrkans högskolearbete tänkt att vara ett stöd för reflexion kring arbetet. Det kan användas såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå. Dokumentet är även ett stöd i rekrytering till tjänst inom högskolan, i utformningen av nya tjänster samt i att formulera befattnings- och arbetsbeskrivningar.

”Universitetskyrkan ” – namnet och symbolen

Benämningen ”Universitetskyrkan” är ett samlingsnamn för kyrkornas arbete på universitet och högskola. Lokalt läggs orsnamnet till. Det förekommer också andra namn på verksamheten såsom ”Studentprästerna”, ”Kyrkan i högskolan”, ”Kyrkan på högskolan”, ”Kyrkan på Universitetet” och ”Kyrkan på Campus”.

Det stora flertalet arbetslag har valt att ansluta sig till den gemensamma logotyp som tagits fram som symbol för Universitetskyrkan i Sverige. Symbolen vill genom sina färger och gestalter visa på den mångfald som ryms inom universitet och högskola. Det är unga och äldre, studenter med barn, rörelse och eftertanke. I mitten finns ett kors. Tanken med symbolen är att den också ska kunna användas i ett framtida multikonfessionellt universitetsarbete. Det är därför möjligt att komplettera korset med t ex en halvmåne och en Davidsstjärna. Symbolen vill uttrycka att framtiden är öppen och samtidigt tar gestalt i det som är vårt nu. Efter några års användande har det visat sig vara effektivt och förtjänstfullt med en gemensam symbol. Studenter är en rörlig grupp av människor. Många flyttar mellan olika studieorter och har då möjlighet att mötas av Universitetskyrkan på flera platser. Det blir en signal om att kyrkan finns med sitt engagemang och sina möten på de platser där människor är och vistas.

Verksamhetsinriktning

Varje medarbetare i Universitetskyrkan sänds av kyrkan in i ett sammanhang där de yttre ramarna är givna i högskolans organisation. Till detta sammanhang hör också relationer och ekumenisk samverkan med andra kyrkor. Detta förutsätter lyhördhet, ansvarstagande för mångfald och förmåga till samarbete.

Verksamheten syftar till:

- Att forma och inbjuda till gemenskap och mötesplatser för tro och fördjupning av det kristna livet i form av gudstjänster, retreatar, meditationer, samtalsgrupper, undervisning mm.
- Att erbjuda själavård, enskilda samtal och bikt.
- Att vara en utmanande röst genom att lyfta frågor som rör människosyn, värderingar och etiska ställningstaganden i relation till utbildning och forskning.
- Att, där så är möjligt, vara en resurs i krisberedskap och krishantering.
- Att förmedla kontakt och vara en länk mellan kyrka och högskola.
- Att i vår kyrka och våra församlingar lyfta och uppmärksamma frågeställningar och trender som är aktuella bland studenter och i högskolemiljön.

Organisation

Nationell nivå

Universitet och högskola

Sedan 1 januari 2013 har Högskoleverket tillsammans med Verket för högskoleservice och Internationella programkontoret upphört och istället blivit två nya myndigheter: Universitetskanslersämbetet (UK-ämbetet) och Universitets- och högskolerådet. Båda myndigheterna är förlagda till Stockholm.

Anledningen till förändringen är att regeringen vill renodla den verksamhet som idag bedrivs inom myndigheterna. Genom att separera den granskande verksamheten från den främjande och serviceinriktade kommer ansvarsfördelningen mellan de nya myndigheterna att bli tydligare – både för den enskilde medborgaren och för andra institutioner. UK-ämbetet ska ansvara för kvalitetssäkring och examensrättigheter. Universitets- och högskolerådet ska sköta antagningar, betygsekivaleringar, information och annan service. Den ena får alltså ansvar för relationerna till universitet- och högskola, den andra till studenter och forskare. Varje universitet och högskola är en egen beslutande myndighet som lyder under Utbildningsdepartementet genom UK-ämbetet. Medelstillelning och studentantal beslutas av regering och riksdag.

Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor

Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor utses av Svenska kyrkan på nationella nivån. Arbetsgruppen består av fyra präster/diakoner i aktiv tjänst inom högskola/universitet och utses för fyra år i taget. Gruppen har under perioder, för att minska sårbarheten vid tjänsteförändringar, även valt att knyta ytterligare någon medlem till sig. På Svenska kyrkans nationella nivå finns en handläggare som inom ramen för befintlig tjänst stöttar gruppen i nära samarbete med handläggaren på Sveriges Frikyrkosamråd.

Uppgifterna för arbetsgruppen för högskolefrågor är omfattande. På Svenska kyrkans nationella nivå sker på olika sätt ett arbete som syftar till att stärka kyrkans arbete på högskolan. Viss koordination behövs för att exempelvis religionsteologisk forskning och pastoralteologisk utveckling ska kunna bli användbar för medarbetarna.

Kyrkostyrelsen uppdrar åt Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor:

- att vidmakthålla och utveckla de ekumeniska nätverken kring arbetsfältet högskola och tro i ett mångkulturellt och mångreligiöst sammanhang.
- att bedriva teologisk reflektion om vad det innebär att vara kyrka i högskolevärlden.
- att ta tillvara erfarenheter från kyrkans arbete på högskolan och samverka med stiftet för att stödja och utveckla kyrkans arbete på högskolan.
- att långsiktigt utveckla strukturer och engagemang för kyrkans närvaro på högskolan.

Relation till Sveriges Frikyrkosamråd

Inom Sveriges Frikyrkosamråd utses en högskolekommitté som ansvarar för samordningen av frikyrkornas arbete på universitet och högskola. Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor sammanträder tillsammans med högskolekommittén fyra gånger per år. Gemensamt ser grupperna till att den årliga fortbildningskonferensen kommer till stånd, planerar och genomför en grundutbildning för nyanställda samt informerar om och diskuterar aktuella policy- och framtidsfrågor.

Regional och lokal nivå

Stift och församling

Universitetskyrkans verksamhet är olika organiserad i Svenska kyrkans 13 stift och medarbetarnas anställningsformer varierar. De allra flesta av medarbetarna är lokalt anställda i församlingar, oftast i en församling som inom sitt territorium har en högskola. Förankringen för medarbetaren i en lokal församling minskar risken för ensamarbete, men det kan ändå upplevas som ett sådant om denne är den ende att ha alla kontakter med högskolan. Är uppdraget på högskolan del av en tjänst där även andra arbetsuppgifter ingår kan det vara svårt att hinna bygga relationer i den rörliga miljö högskolan är. Det krävs mycket av arbetsledare och kyrkoherde att stötta högskolearbetet i att finna goda arbetsformer och strukturer.

Ekonomiskt stötts verksamheten på olika sätt av stiftet. I några stift finns en handläggartjänst på stiftskansliet som handlägger ett eller flera av institutionssjälavårdens områden. Men i andra stift är denna tjänst beskuren eller helt försvunnen. I flertalet stift får den lokala församlingen verksamhetsstöd från stiftet, men det är ett ansvarstagande som på många håll diskuteras. Det kan vara kännbart för en enskild församling att ensam bära det ekonomiska ansvaret för såväl tjänsteinnehavare som verksamhet. Högskolearbetet faller enligt Kyrkoordningen under vistelsebegreppet och bör med hänvisning till detta vara ett lokalt arbete. Men studenter är sällan skrivna i den församling där högskolan är belägen, kanske inte ens på studieorten. Studenter är rörliga och flyttar mellan orter och högskolor men kyrkan är densamma var de än kommer. Inom sitt uppdrag att främja församlingarnas ansvar och verksamhet behöver stiftet därför också beakta och stötta Universitetskyrkans arbete.

Ekumeniska relationer

Det ekumeniska samarbetet är viktigt för att skapa trovärdighet och förtroende. Där andra anställda finns, och där så är möjligt, är det eftersträvänsvärt att man möts och gemensamt samtalar kring verksamhet samt mål och former för densamma.

Referensgrupp

Ett annat sätt att lokalt stötta och förankra Universitetskyrkans arbete i församlingen är att kring detta samla en referensgrupp. Den kan bestå av arbetsledare, studenter och anställda vid högskolan. En referensgrupp är en god plats där behov och förväntningar kan mötas och tydliggöras.

Relationer

Samarbetspartners

Arbetet på universitet och högskola innebär att stå i många olika relationer och att bygga förtroenden i skilda sammanhang. Det tar tid att bygga det golv man själv behöver stå på och det är ett långsiktigt och ständigt pågående arbete att upprätthålla, förnya och fördjupa relationer. Det som tar lång tid att bygga raderas tyvärr alltför lätt. Därför är förankringen in mot högskolan och dess organisation viktig. Även här finns lokala variationer men i stort kan sägas att Studenthälsan, Studentkåren samt högskolans studievägledare ofta är goda sammanhang att söka samarbete i.

Den primära relationen är den till studenten. Det är studenten som befinner sig i en situation i livet som präglas av förändring, konkurrens och social och ekonomisk osäkerhet. På många sätt är studietiden utmanande och lustfylld, men den ställer också den egna kunskapen om och erfarenheten av livet i en ny dager som kan vara orosskapande. I samarbete med studentkår, nationer, kåröreningar och studenthälsa kan goda sammanhang skapas för utveckling och stöd.

På många orter erbjuds Universitetskyrkan rum i Studenthälsans lokaler. Det ger en god kontaktyta gentemot såväl studenter som anställda. Här kan även genereras gemensamma projekt som är utvecklande för studenten t ex i form av gruppaktiviteter.

Kristna studentföreningar

På många orter finns lokala, kristna studentföreningar som t ex Credo- och KRISS-grupper. I relation till dessa kan medarbetare i Universitetskyrkan fungera som kaplaner eller på annat sätt stötta studenternas egen verksamhet. Gemensamt kan man anordna föredrag, retreatar eller samtalskvällar.

Religionsmöten

På de flesta högskolor har andakts/meditations/bönerum, eller så kallade Stilla rum/Andrum, inrättats. Dessa rum är en mötesplats för troende av olika konfessioner och livsåskådningar. Till dessa rum söker sig studenter och personal av många olika anledningar. Det kan vara för en stunds stillhet eller för att förrätta sin bön. Här, sida vid sida med vår nästa, delar vi varandras bön eller längtan. Det är situationer som inte lämnar oss oberörda utan påverkar och i längden förändrar oss.

Det händer att kyrkans medarbetare blir uppsökta av studenter av annan tro. Ibland kanske för att de önskar hjälp att finna någon som delar deras tro, men ibland också för att det kan vara enklare att dela en existentiell fråga med någon av annan tro. Det är ett stort förtroende som inte får missbrukas.

Inte sällan blir Universitetskyrkans medarbetare ianspråkta av högskolan för att vara rådgivande när det kommer till inredning och utformning av Stilla rum/Andrum eller i konflikter kring användandet av dessa. Kyrkan har varken monopol eller företräde till dessa utrymmen utan har som sin uppgift att visa på samförstånd, dialog och respekt i mötet med den andre. Kanske finns även andra religiösa ledare på orten som har kontakt med studenter och som det kan vara bra att skapa relationer med.

Kompetensutveckling

Bakgrund

Svenska kyrkans utbildningsnämnd och Sveriges frikyrkoråd antog 1989 ett utbildningsprogram, "Befattningsutbildning och fortbildningsprogram för präster och pastorer vid universitet och högskolor", som började tillämpas 1990. I den grupp för högskolefrågor som låg inom SKR gjordes en översyn av detta utbildningsprogram 1996. Det innebar att de fyra kyrkofamiljerna i SKR gemensamt antog ett utbildningsprogram som fram till att SKR upplöste gruppen var det rekommenderade.

I och med upplösningen av SKR:s högskolearbetsgrupp blev den ekumeniska strukturen för kyrkornas arbete på universitet och högskola försvagad. Behovet av ett gemensamt och rekommenderat program kvarstår dock. Sedan millennieskiftet har Svenska kyrkans högskolearbetsgrupp och den Frikyrkliga Högskolekommittén gemensamt verkat för att årligen genomföra en fortbildningsvecka för alla medarbetare samt sedan 2003 infört en kompetensgivande grundutbildning för nyanställda.

Sedan 2002 har Universitetskyrkan erbjudit en grundutbildning för nyanställda medarbetare. Denna har sedan hösten 2014 integrerats med andra behörighetsgivande grundutbildningar inom institutionssjälavården.

Allmänna förutsättningar

För den som arbetar inom Universitetskyrkan är det viktigt att ha erfarenhet av församlingstjänst och helst längre tid än två år. Det är också en tillgång för arbetslag på större orter om någon i detta bedriver högre studier eller har disputerat.

Kompetensutveckling gäller alla. Även den som arbetar deltid behöver kompetens och bör omfattas av utbildningsprogrammet.

Introduktion till tjänsten

Vid tillträde till tjänst inom Universitetskyrkan är en god introduktion angelägen eftersom arbetet på många sätt skiljer sig från församlingstjänst. Introduktion i arbetet bör ske på lokal nivå, men också med stöd från kollegor på andra högskoleorter, och vara anpassat till den lokala situationen. Varje universitet och högskola har sin profil, sin formella organisation och sitt informella kontaktnät.

Arbetsätt och möjligheter ser olika ut för olika tjänster. En stor högskoleort och många kollegor eller en liten högskoleort utan arbetslag och självklara stödpunkter i högskolearbetet ger mycket olika förutsättningar. För lokal introduktion, särskilt på mindre orter, är det nödvändigt att kontakter förmedlas vidare.

Den bästa introduktionen ges av en företrädare, men när detta inte är möjligt är viktiga delar av en introduktion följande:

- Rapport från en företrädare med utförlig beskrivning av arbetsätt, kontakter, möjligheter, svårigheter och glädjeämnen.
- Besök på högskolan och dess olika institutioner. Om så är möjligt bör presentation för rektor, studievägledare och studenthälsa ingå. Regelbunden kontakt med Studenthälsan

rekommenderas. På vissa orter finns andra sociala arbetsgrupper samt grupper för krisstöd som kan vara aktuella.

- Besök och flitig kontakt med studentkåren och eventuella anställda där. Studentkåren kan vara en mycket bra samarbetspartner och närhet till dem som är engagerade är positivt. Exempelvis kan studentkvällar arrangeras tillsammans med kåren eller olika student/kåröreningar. Det är också viktigt att få en klar bild över var studenternas träffpunkter finns på högskolan.
- Introduktion vid kursstarter via välkomstdagar, institutioner, studentnationer, kårträffar och studentföreningar.
- Kontakt och kollegial gemenskap med medarbetare på orten. En grundläggande ekumenisk hållning är avgörande för varje medarbetare.
- Besök och kontakt med medarbetare/kollegor på andra högskoleorter, såväl en ort som liknar den egna orten som en som skiljer sig från tjänsteorten, är en rekommendation.
- Det bör finnas ett arbetsrum för själavård och övriga kontakter, gärna på campus men annars i församlingen. Det är bra att ta reda på hur högskolan fungerar för att kunna satsa rätt när det gäller gudstjänster - små mässor, andakter, mer arbetade gudstjänster med eventuella gäster mm. Eventuellt kan en referensgrupp vara ett gott stöd i detta.

Det kan vara ett stöd att lokalt formulera ett introduktionsprogram som innehåller speciella tillägg och förtydliganden av ovanstående punkter för orten i fråga. Det minskar även sårbarheten vid byten av tjänsteinnehavare och hjälper till med god kontinuitet.

Grundutbildning

Under hösten 2014 erbjöds för första gången en ny grundutbildning som är gemensam för kyrkornas medarbetare inom institutionssjälavård. Den riktar sig till präster, pastorer, diakoner och andra medarbetare i Svenska kyrkan och frikyrkan med tjänst gentemot sjukhus, kriminalvård, arbetsliv samt högskolor och universitet. Kursen erbjuds främst de medarbetare som nyligen trätt i tjänst inom ett av dessa arbetsfält. Syftet med utbildningen är att utveckla de praktiska och teologiska färdigheter som behövs för att arbeta inom de olika institutionerna. Huvudman för utbildningen är Sveriges Kristna Råd.

Bakgrunden till en gemensam grundutbildning för institutionssjälavårdens medarbetare är möjligheten till gemensam omvärldsanalys och teologisk reflektion. Kursdeltagarna erbjuds att tillsammans få bearbeta frågor som är relaterade till att verka inom ett fält utanför kyrkans traditionella ram och vad det innebär att befinna sig på en ekumenisk och mångreligiös arbetsplats. Utbildningen syftar till att stärka och synliggöra själavårdens uppdrag inom olika samhällsinstitutioner samt ge möjlighet till att utbyta erfarenheter kring det som förenar och det som skiljer. Målet är att fördjupa kompetensen för arbetet med själavård inom institutionssjälavårdens specifika fält.

Grundutbildningen ges i två steg under sex dagar där tre är förlagda till hösten och tre till våren. Emellan kurstillfällena sker litteraturstudier och litteraturseminarier via nätet. Utgångspunkten är deltagarnas redan förvärvade kunskap och kompetens, som under utbildningstiden tas tillvara i reflektion kring institutionssjälavårdens uppgifter och sammanhang.

Under utbildningen fokuseras följande områden:

- Yrkesidentitet
- Institutionen

- Omvärldsanalys
- Redskap

Årliga fortbildningsdagar

Den årligen återkommande fortbildningen är en viktig mötesplats med god uppslutning. Den omfattar alla medarbetare, präster/pastorer/diakoner, oavsett tjänstens omfattning (hel- eller deltid). Fortbildningen äger vanligen rum veckan före Domssöndagen (oftast vecka 47), måndag lunch till onsdag lunch. Universitetskyrkans medarbetare på de olika universitets- och högskoleorterna tar ansvar för att tillsammans med Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor och Frikyrkosamråds högskolekommitté planera och genomföra fortbildningen som förläggs till de olika högskoleorterna.

Fortbildningen löper i fyraårscykler så att fortbildningen vart fjärde år speglar ett humanistiskt, naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt eller själavårdande perspektiv. I det pedagogiska upplägget av fortbildningen avsätts tid för teologisk reflektion kring det aktuella perspektivet. Den teologiska återkopplingen till den konkreta arbetssituationen ger deltagarna tillfälle att tillsammans begrunda teologiska motiv och ekumeniska konsekvenser. Detta återspeglas också i det gemensamma andakts- och gudstjänstlivet under fortbildningsdagarna.

De årliga fortbildningsdagarna ger även utrymme för enskilda och gemensamma överläggningar som initieras av Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor och Frikyrkosamråds högskolekommitté. Hit hör inte enbart frågor av intern karaktär utan även policyfrågor samt frågor av högskolepolitisk art.

Internationella konferenser

CEUC

The Conference of European University Chaplains - CEUC – är en kristen ekumenisk organisation vars syfte är:

- att främja kontakt mellan kyrkliga medarbetare (chaplains) vid universitet och högskola i Europa samt erbjuda erfarenhetsutbyte
- att engagera sig i frågor som rör kristen spiritualitet, kultur och ungas situation inom högre utbildning
- att företräda de intressen och angelägenheter som rör chaplains inför utbildningsinstitutioner och kyrkliga organ.

Den årliga konferensen arrangeras genom CEUC:s försorg i olika länder i Europa och är ett särskilt tillfälle för att uppfylla dess syften. Konferensen erbjuder en möjlighet till reflektion och andlig fördjupning, motivation till fortsatt tjänst i arbetet med studenter och universitetsanställda samt inspiration genom ömsesidigt erfarenhetsutbyte.

IACHE

Vart fjärde år arrangeras en global, multireligiös konferens av IACHE (International Association of Chaplains in Higher Education) i samarbete med nationella organisationer och samfund. Detta år ersätter denna konferens den europeiska konferensen. Den första ägde rum i Vancouver, Kanada, år 2000. Därefter har konferenser hållits i Australien, Finland och USA. Konferensen 2016 kommer återigen att äga rum i Australien.

Själavårdsutbildning

De årliga fortbildningsdagarna utgår vart fjärde år från ett själavårdsperspektiv. Då fokuseras särskilt på själavård och psykoterapi. Syftet är att genom utveckling av teori, metod och process fördjupa den själavårdshandledning som beskrivs nedan. Fortbildningsdagarna med själavårdsperspektiv och kravet på handledning ersätter inte en längre, kvalificerad själavårdsutbildning i t ex S:t Lukas regi. Den själavård som Universitetskyrkans medarbetare utövar skiljer sig på många sätt från den som möter i församlingarna. Den är sällan knuten till förrättningarna eller den undervisning som församlingen erbjuder. Det vanliga är livskriser typiska för åldersgruppen, relationssvårigheter, separationer, lätta depressioner, ångest och djupa existentiella frågor. Många gånger är det möjligt att hantera denna typ av samtal med hjälp av god handledning, men egen process och fördjupning kan också komma att behövas i form av utbildning.

Handledning

Alla som har en kyrklig tjänst med specialinriktning på universitets- och högskolearbetet bör kontinuerligt få handledning.

Själavårdshandledning kan ske både individuellt och i grupp. Den vanligaste formen är enskild själavårdshandledning. Här kan varje kyrka följa sina själavårdstraditioner och regler för tystnadsplikt. Själavårdshandledning i grupp kan vara mer självklar på större orter där det finns arbetslag. Fokus är då på egna och medarbetares upplevelser, reaktioner och arbetsätt, ett lärande och stöd av varandra.

Arbetshandledning omfattar såväl arbetsmetod som yrkesroll. Den kan vara ett stöd för medarbetaren i dennes kontakter med högskolans institutioner, studeranden och personal. I en arbetshandledningsgrupp kan ingå enbart kyrkornas anställda för universitets- och högskolearbete. Det kan också vara en tillgång med en handledningsgrupp där flera tjänstetyper blandas, vilket för övrigt kan vara det mest praktiskt genomförbara på mindre högskoleorter. I en arbetshandledningsgrupp finns möjlighet att tillgodose flera syften. Här kan mål, strategi och arbetsmetoder diskuteras, prövas och utvecklas. Arbetsgruppen kan också få hjälp med kommunikations- och samarbetsituationer.

Historik

Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor

Hösten 1991 beslutade Församlingsnämnden, efter önskemål från landets studentpräster, att tillsätta en arbetsgrupp för högskolefrågor. Arbetsgruppen skulle fungera som referensgrupp åt handläggaren vid planering av fortbildningskonferenser, övrig kompetensutveckling, policyarbete, högskolebevakning etc. Gruppen bestod av studentpräster i aktiv tjänst från olika delar av landet.

Den 1 januari 1994 upprättade Sveriges kristna råd (SKR) sitt kansli i det Ekumeniska centret. Till den nya organisationen bidrog Svenska kyrkan med en hel handläggartjänst för Skol- och högskolefrågor. Till denna knöts en arbetsgrupp med representanter från medlemskyrkorna. Gruppen arbetade främst med policyfrågor, högskolebevakning samt utarbetade ett kompetensutvecklingsprogram för kyrkornas arbete på Universitet och Högskolor (1996).

I och med att Svenska kyrkan förde över sina handläggaresurser till SKR lämnade man också över alla högskolefrågor dit. Under denna period kom därför önskemål om att Svenska kyrkan också mer specifikt skulle stötta den egna verksamheten. Därför tilldelades högskolearbetet projektmedel under två år för nätverksbyggande och information. Pelle Lidbeck, stiftsadjunkt i Lund, ansvarade på 25 procent (1996-97) för detta genom bl a skriften *"Studentprästbulletinen"*, som utkom med ett par nummer per termin, samt upprättande av kontaktlistor över anställda inom kyrkans högskolearbete. Dessutom ledde Christina Lövestam, stiftsadjunkt i Göteborg, under samma period projektet *"Gudstjänst, bön och reflektion i högskolemiljö"*. Projektet utmynnade i en *"plocklåda från en nära framtid"* genom boken *"Sinnlighet och andlighet"* (MiF 1997:7) samt i bön- och tankeboken *"Finns det möjligen någon mer..."* (Verbum 1998). Allt material i böckerna samlades in från medarbetare på landets universitets- och högskoleorter.

Den 1 januari 1999 omorganiserades SKR och flera av dess verksamheter lades ned, däribland högskolefrågorna. Sveriges Frikyrkosamråd behöll under hela SKR-tiden en egen handläggare för högskolefrågor, vilket innebar att omorganisationen, för deras del, inte blev lika kännbar som för Svenska kyrkan. I februari 1999 tillsatte Nämnden för kyrkolivets utveckling återigen en arbetsgrupp men någon handläggartjänst på 50 procent återinrättades aldrig. Istället fick en av handläggarna på kyrkokansliet högskolefrågorna som ett delområde inom sin tjänst. Tillsammans med Sveriges Frikyrkosamråds högskolekommitté bildade Svenska kyrkans arbetsgrupp för högskolefrågor ett informellt nätverk som sammanträdde två gånger per år för gemensamma frågor.

Hösten 2006 ändrades Svenska kyrkans förtroendamannaorganisation på nationell nivå. Bland annat försvann Nämnden för kyrkolivets utveckling och därmed upphörde även arbetsgruppen för högskolefrågor. Efter en tid tillkom en ny grupp nu direkt underställd Kyrkostyrelsen. Den ordningen är ännu gällande.

Utredningar

Svenska kyrkans specifika uppdrag i universitetsmiljön har under de senaste 30 åren undersökts i tre utredningar. Nedanstående sammanfattning är till delar hämtad ur den senaste utredningen som gjordes av teol dr Annika Borg 2005. Även denna beskrivs här.

”Universitetet som blev Multiversitet. Utredning om Svenska kyrkans studentprästarbete i den nya högskolan” (1977-1980), tillkom efter ett önskemål om en större central samordning av kyrkans verksamhet. I kölvattnen av högskolereformen på 70-talet och det ökande antalet studenter på universitetsorterna behövde Svenska kyrkan tydliggöra sitt uppdrag i högskolemiljön. Tjänsterna befanns vara för få i relation till studentpopulationen och högskolans förändring. Utredningen visade att en fungerande studentprästkår var det bästa alternativet för Svenska kyrkan att fullgöra sitt uppdrag i högskolevärlden. Svenska kyrkan behöver därför vara noggrann när det kommer till rekrytering till tjänsterna samt upprätthållande av kontinuitet i desamma. Rapporten visade också att en central samordning behövdes som stöd i att fortbilda studentprästerna samt i att ta fram material och information. Därutöver lyfte rapporten fram kontakterna med lärare och forskare samt betydelsen av att studentprästerna var orienterade i högskolans utveckling. Här är en hög närvaro på högskola och universitet betydelsefull. I rapporten hävdar man att Svenska kyrkans svaga röst i samhällets kultur- och idédebatt är en följd av dess svaga förankring hos forskare och andra anställda. Här ligger Svenska kyrkan långt efter Katolska kyrkan när det kommer till kontakten med vetenskap och kultur, menade man i utredningen.

Nästa utredning gjordes av Karin Burstrand 1992-93. Här framträder bristerna än tydligare. Rapporten *”Svenska Kyrkan på högskolorna”* betonar att studentprästarbetet präglas av isolering. En styrande vilja från moderorganisationen saknas. Sambandet mellan studentprästarbetet och den lokala församlingen är bristfällig. Rapporten efterlyser vägledande riktlinjer på en nationell och principiell nivå som kan utgöra stöd för stiftens i deras målskrivningsarbete. Stiftsledningen har ansvar för att tillsammans med studentprästerna utforma så konkreta mål som möjligt för att tydliggöra ett svårdefinierat arbete. Ett större ansvar skulle medföra en ökad tydlighet i inriktning och kvalitet och göra arbetet mindre sårbart och beroende av tjänsteinnehavaren. Verksamheten skulle bli mer mätbar. I rapporten efterfrågas även en mer enhetlig organisation där också arbetsledaren är associerad med verksamheten, helst på stiftsnivå för att säkerställa ansvarstagandet. Tjänsterna bör, så långt det är möjligt, vara heltidstjänster. Rapporten föreslår att verksamheten samordnas nationellt med en tjänst på 25 procent och till denna bör knytas en arbetsgrupp. Det ekumeniska samarbetet betonas liksom kontakterna med de kristna studentrörelserna.

Utredningen resulterade i *”Rekommendationer för Svenska kyrkans arbete på universitet och högskola”*. Rekommendationerna tillkom som en del av det projekt som leddes av Christina Lövestam 1994-95, *”Kyrkans arbete på högskolan”*, och fastställdes av Svenska kyrkans församlingsnämnd 1996. I och med Svenska kyrkans förändrade organisation vid millennieskiftet kunde inte längre rekommendationer utgå från centralt håll. Kyrkans högskolearbete har därför alltsedan dess saknat motsvarande dokument.

Under 2005 gjorde Annika Borg den senaste utredningen, *”Utredning av kyrkans uppdrag på högskolan”*. Den beskriver den då aktuella situationen med antal studenter, lärare och forskare i relation till antal präst/diakontjänster i kyrkans högskolearbete, samt hur dessa är organiserade. Här betonas vikten av rekrytering till tjänsterna samt kontinuitet i verksamheten. Rapporten fångar in de svårigheter arbetet medför; ensamarbete, otydliga förväntningar från kyrka och högskola, bristande pastoralteologisk reflektion och ekumenisk medvetenhet, dålig förankring in mot organisationen samt otillräcklig fortbildning. I utredningen inhämtades också biskoparnas förväntningar på högskolearbetet. Biskoparna önskar se högskolearbetet som en spjutspets. Det ska vara intellektuellt redbart, ha ett akademiskt tilltal och fungera som en brygga mellan kyrka och akademi. Arbetet är viktigt för

att stötta unga människor i att forma och utveckla sin livsåskådning. På en av Sveriges största arbetsplatser ska kyrkan bidra till och berika det vetenskapliga fältet i sökandet efter en helhetssyn. Biskoparna är medvetna om att det är en krävande verksamhet som behöver väl rustade medarbetare. Också i denna rapport betonas vikten av en central samordning för fortbildning och för skickliggörande av medarbetarna.

Andra initiativ

Våren 2002 genomfördes en konferens i Sigtuna för att tydliggöra kyrkans teologiska uppdrag på universitet och högskola. Till denna inbjöds flera rektorer, universitetskanslern samt ärkebiskopen som talare. Frågan som ställes var: "Behöver högskolan kyrkan?" och "Behöver kyrkan högskolan?" Ett av de svar som levererades på båda frågorna var: Det beror på. Bakom svaret låg tankar som på vilket sätt och med vilka förväntningar. Flera av talarna menade att kyrkan alltmer ägnar sig åt terapi och neutral rådgivning och allt mindre åt att vara ett tydligt existentiellt alternativ. Kyrkans röst har därmed blivit för otydlig. Den är inte något att ta spjörn emot för den reflektion kring meningssammanhang som högskolan arbetar med. Högskolans uppgift är att analysera och plocka isär. Här kan kyrkans bidrag vara att skapa syntes och sammanhang. Konferensen uttryckte också att det i viss mån exklusiva högskolearbetet behöver öppnas. Flexibilitet och nytänkande behövs vad gäller tjänster och verksamhet, liksom medarbetare med olika professioner. Viktigare än att vara prästvigd är att ha vetenskapligt och teologiskt skolade människor som kan gå i dialog med universitet och högskola kring frågor om etik och värderingar (*"Värderingar och mognad – Nytt möte mellan kyrka och högskola"* MiF 2002:6).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas att de tre av varandra oberoende utredningarna visar alla på en gemensam erfarenhet av Svenska kyrkans högskolearbete. Det är en erfarenhet som tycks oberoende av tid eller medarbetare. Denna erfarenhet ger en önskan om tydligare riktlinjer för arbetet samt behovet av central samordning. Därtill kommer de krav och behov som biskopar å ena sidan och universitet/högskola å andra sidan ställer, nämligen kravet på och behovet av välutbildade och kunniga teologer. Riktlinjer och fortbildning har varit och är en viktig fråga.